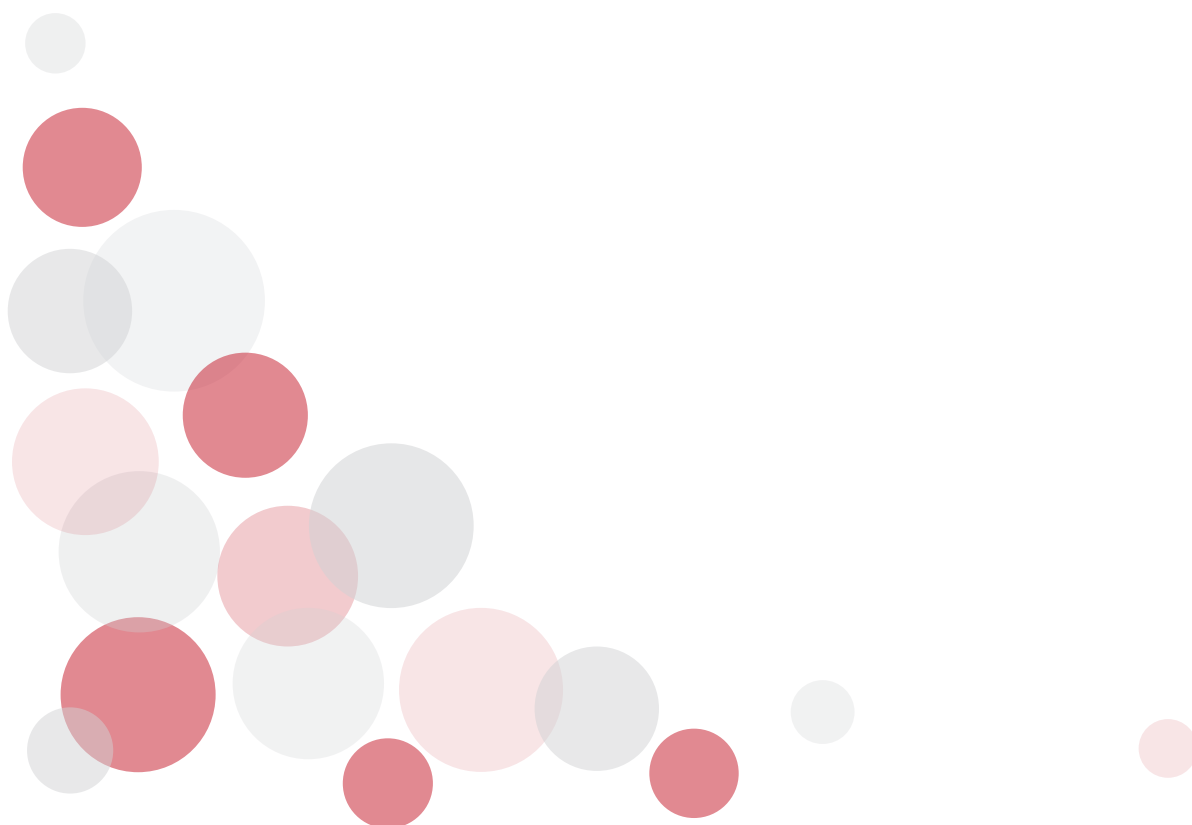

Arkadiusz Kamiński
Karolina Trepka-Gałaszka
Zbigniew Walotek

Działalność wychowawcza MOW
w Kaletach
a rozwój kompetencji cyfrowych
i korzystanie z zasobów sieci
przez wychowanków

Tekst: Arkadiusz Kamiński – dyrektor MOW
Karolina Trepka-Gałużka – psycholog
Zbigniew Walotek – nauczyciel Technikum Informatycznego

Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy
42–660 Kalety
ul. Ks. Rogowskiego 43
+48 34 357 76 55
e-mail mowkalety@wp.pl
www.edu-res.pl

Konsultacja merytoryczna
Wydział Resocjalizacji i Socjoterapii ORE
Maria Depta
Teresa Kaniowska

Redakcja i korekta
Elżbieta Gorazińska

Projekt okładki, layout, redakcja techniczna i skład
Barbara Jechalska

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Warszawa 2019
Wydanie I

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach licencji
Creative Commons Uznanie Autorstwa – Użycie Niekomercyjne (CC BY-NC)

Ośrodek Rozwoju Edukacji
00-478 Warszawa
Aleje Ujazdowskie 28
www.ore.edu.pl

Wstęp

Przedmiotem artykułu jest działalność wychowawcza Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Kaletach, zmierzająca do wszechstronnego rozwoju potencjału wychowanków, ze szczególnym uwzględnieniem ich kompetencji cyfrowych oraz bezpiecznego korzystania z zasobów dostępnych w sieci.

We wszystkich aspektach współczesnego życia obecne są technologie cyfrowe, które dziś stały się kolejnym i naturalnym elementem funkcjonowania człowieka. Internet, który pojawił się niemal we wszelkich obszarach zaangażowania, użytkownik komputera może wykorzystywać lub nie, w zależności od swojego upodobania, choć trudno już sobie wyobrazić całkowitą rezygnację z poruszania się w cyberprzestrzeni. Aktywności takie jak zdobywanie wiedzy, efektywne poszukiwanie pracy czy komunikacja to tylko ułamek zadań, które podejmujemy, eksploatując media cyfrowe. Kompetencje cyfrowe służą zatem zaspokajaniu szerokiego spektrum naszych potrzeb, w tym wykonywaniu czynności w dużej mierze zawodowych.

Działania z wykorzystaniem technologii cyfrowej muszą dotyczyć również podopiecznych młodzieżowych ośrodków wychowawczych, którzy zostali tam umieszczeni w celu wdrożenia do umiejętnego życia społecznego. Niestety, spora część wychowanków tych instytucji trafia do nich z uwagi na problemy z korzystaniem z zasobów sieci lub z powodu zagrożenia uzależnieniem od komputerów czy telefonów.

Zgodnie z raportem *Spółeczeństwo informacyjne w liczbach*, przygotowanym przez Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji w 2014 roku: *Kompetencje cyfrowe definiujemy jako zespół kompetencji informacyjnych obejmujących umiejętności wyszukiwania informacji, rozumienia jej, a także oceny jej wiarygodności i przydatności oraz kompetencji informatycznych, na które składają się umiejętności wykorzystywania komputera i innych urządzeń elektronicznych, posługiwania się Internetem oraz korzystania z różnego rodzaju aplikacji i oprogramowania, a także tworzenia treści cyfrowych.*

Kompetencje informatyczne, traktowane tu jako podstawowe umiejętności cyfrowe, nie są już jedynym celem nauki korzystania z internetu. Kompetencje te, związane bardziej z techniczną stroną obsługi internetu, są punktem wyjścia dla rozwoju innych umiejętności cyfrowych. Warto więc spojrzeć jeszcze dalej – poza wspomniane w przytoczonej definicji poszukiwanie informacji – i zwrócić uwagę na szersze kompetencje funkcjonalne, związane bardziej ze sferą wychowawczą i rozwojem osobistym podopiecznego.

A są to kompetencje cyfrowe, które na co dzień mogą być wykorzystywane w różnych obszarach życia i służyć młodemu człowiekowi. Mogą one okazać się pomocne w budowaniu relacji z rodziną i przyjaciółmi, ułatwiać kształtowanie i realizowanie zainteresowań, sprzyjać rozwojowi naukowemu i zawodowemu, mogą też wiązać się z troską o zdrowie, załatwianiem codziennych spraw, uczestnictwem w życiu społecznym, obywatelskim i religijnym.

Jest to zatem nieco bardziej psychologiczne spojrzenie na definiowanie umiejętności cyfrowych i takie ich ujmowanie, aby były pomocne w rozwoju i kształtowaniu osobowości, a także minimalizowaniu deficytów i przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu wychowanka.

Możliwości oferowane wychowankom

Budowanie przez podopiecznych Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Kaletach prawidłowych relacji z rodzinami i przyjaciółmi należy do aktywnie wspieranych przez tę placówkę. Wychowankowie mają więc możliwość korzystania z komunikatorów i serwisów internetowych.

Za pośrednictwem internetu młodzież może rozwijać się naukowo i zawodowo – korzystać z portali edukacyjnych ułatwiających zapisanie się do szkoły, poszukiwać pracy, zarządzać swoim wizerunkiem w sieci i wykonywać pracę online.

Podopieczni MOW za pośrednictwem internetu mogą również uczestniczyć w życiu obywatelskim, załatwiać sprawy urzędowe na przeznaczonych do tego platformach, składać PIT przez internet itd.

Niebagatelne znaczenie ma to, że dzięki podnoszeniu przez wychowanków umiejętności cyfrowych wzrasta też ich samoocena, poczucie własnej skuteczności, kompetencji i sprawczości.

Wyzwania i zagrożenia

Internet dla podopiecznych MOW oznacza różnorodne wyzwania. Funkcjonowanie w sieci ułatwia im rozwój, warto jednak pamiętać, że każdy z wychowanków rozpoczyna korzystanie z sieci z bagażem trudności i mierzy się z nimi na co dzień. Niedojrzała lub nieprawidłowo kształtująca się osobowość, zaburzenia funkcjonowania społecznego i inne deficyty rozwoju, choroby i zaburzenia psychiczne czy uzależnienia muszą budzić czujność wychowawców w związku z dużym prawdopodobieństwem występowania w sieci zachowań ryzykownych.

Środowisko internetowe, analogicznie do realnego, jest miejscem, gdzie mogą się pojawiać zachowania niosące ze sobą negatywne konsekwencje dla wychowanka – jego zdrowia fizycznego i psychicznego, a także dla kondycji otoczenia. Zachowania te mogą ograniczać się do występowania tylko w sieci, np. jako narażenie na kontakt z niepożądanymi treściami, ale także rodzić konsekwencje w świecie realnym, np. w formie wykorzystywania przez inne osoby. Podopieczni mogą więc padać ofiarą tych zachowań, jak również być ich sprawcami.

Biorąc dodatkowo pod uwagę cechy środowiska internetowego, uważane tak za jego zalety, jak i wady – czym są anonimowość, płynność tożsamości, brak barier kulturowych, wielość kontaktów, możliwość ciągłego zapisu podejmowanych działań – zagrożenia wydają się bardziej realnie. Ze względu na ciągłe przenikanie się sfery wirtualnej i realnej wydaje się, że wszystkie podejmowane na co dzień oddziaływania wychowawcze i profilaktyczne powinny mieć na tyle rozszerzony i uniwersalny charakter, by obejmować także internetowy (sieciowy i cyfrowy) wymiar funkcjonowania wychowanka, a jego bezpieczeństwo traktować priorytetowo.

Oddziaływania wychowawcze

W zakresie oddziaływań wychowawczych MOW w Kaletach kładzie nacisk na modelowanie i wzmacnianie właściwych zachowań w sieci podczas codziennego korzystania z komputera

czy telefonu, przywiązuje dużą wagę do racjonalnego gospodarowania czasem i planowania pracy. Wydaje się to ważne, gdyż obecnie w efektywnym korzystaniu z technologii cyfrowych nie stanowi głównej bariery brak sprzętu czy podstawowych umiejętności informatycznych; są nimi raczej nieposiadanie odpowiedniej wiedzy i motywacji. Praca wychowawcza polega więc na wskazaniu podopiecznym istniejących możliwości i umiejętnym wykorzystaniu potencjału młodzieży.

Jednym ze sposobów oddziaływania wychowawczego w MOW jest dostarczanie wiedzy o zagrożeniach. Ze szczególną troską placówka odnosi się m.in. do profilaktyki przemocy, agresji i autoagresji – patologii znanych w internetowej przestrzeni jako cyberprzemoc, nękanie poprzez „żarty” i hejt, dba również o przeciwdziałanie treściom zagrażającym życiu i zdrowiu oraz nakłaniającym do autoagresji i samobójstw.

Innym ważnym obszarem działań zapobiegawczych jest profilaktyka ryzykownych zachowań seksualnych, z uwzględnieniem zagrożenia pedofilią czy wysyłania aprobowanych lub niechcianych wiadomości o charakterze seksualnym.

Kolejny aspekt pracy wychowawczej w placówce stanowi ochrona danych osobowych – informacji o sobie, w tym danych wrażliwych, szczegółów z życia prywatnego czy zdjęć – udostępnianych przez wychowanków w internecie bez ograniczenia dostępu do nich. Pomocne w kontrolowaniu tych zachowań są obowiązująca zgodnie z przepisami Unii Europejskiej *Polityka Bezpieczeństwa Danych Osobowych* i wynikające z niej *Procedury korzystania z monitoringu sprzętu komputerowego oraz sieci komputerowej i poczty elektronicznej*, a także *Instrukcja postępowania z kluczami oraz zabezpieczenia pomieszczeń na terenie MOW w Kaletach*. Przestrzeganie zapisów zawartych w tych dokumentach jest nie tylko wymogiem formalnym, ale przede wszystkim pozwala na ograniczanie i kontrolowanie posługiwania się danymi wrażliwymi.

Ciągłej pracy wychowawczej podlega w ośrodku umiejętność oceny i wartościowania przez podopiecznych dostępnych w sieci treści – zarówno pod kątem ich prawdziwości, jak i jakości. Przejawy codziennego funkcjonowania wychowanka poprzez kształtowanie kultury osobistej (znajomość „netykiety”), umawianie się z osobami poznanymi przez internet, dokonywanie racjonalnych zakupów, szacunek dla pracy i jej wytworów w formie korzystania z legalnie pobieranych plików, są również elementem aktywności wychowawczej MOW w Kaletach.

Bardzo ważnym obszarem tej pracy jest kwestia zapobiegania i leczenia uzależnień behawioralnych – zaburzeń polegających na uwikłaniu w uzależnienie od gier hazardowych i komputerowych – z czym wiąże się promowanie właściwego dbania o zdrowie oraz profilaktyka uzależnień od substancji psychoaktywnych.

Specyfika MOW w Kaletach

Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Kaletach ma w swojej ofercie edukacyjnej technikum dla chłopców. Działające od kilku lat w ośrodku Technikum Informatyczne skupia uczniów z dużymi umiejętnościami informatycznymi, choć osoby z tego rodzaju zdolnościami uczęszczają również do funkcjonującego w placówce Liceum Ogólnokształcącego. Wyniki analiz

wskazują, że w społeczności MOW znajdują się uczniowie – stanowiący około 10% wszystkich wychowanków – którzy mogą poszczycić się imponującymi zdolnościami i doświadczeniem informatycznym.

Z obserwacji nauczycielskiej wynika, że w gronie podopiecznych 20–30% wychowanków jest uzależnionych lub zagrożonych uzależnieniem od komputera, internetu, smartfona, mediów społecznościowych czy gier komputerowych. Ich umiejętności są na tyle wysokie, że mogą wystarczyć na obejście wszelkich możliwych zabezpieczeń – dlatego nauczyciel musi na bieżąco aktualizować systemy zabezpieczające. Konieczna jest ciągła kontrola każdego stanowiska komputerowego oraz konsekwentne egzekwowanie zasad pracy obowiązujących w pracowni komputerowej. Praktycznie więc na każdej lekcji nieodzowne jest kilkakrotne podejmowanie działań prewencyjnych, blokujących i zabezpieczających, czyli konfrontowanie się doświadczonego nauczyciela z wychowankami próbującymi łamać reguły.

Podopiecznych MOW obowiązuje ograniczenie w dostępie do internetu. W placówce limitowane jest także korzystanie z komputerów i smartfonów. Komputery dostępne są w określonych godzinach podczas informatycznych zajęć lekcyjnych, w trakcie lekcji, na których używanie komputera jest wymagane, a także w czasie dodatkowych zajęć popołudniowych. Procedury te nie obejmują tzw. grupy usamodzielnienia, której wychowankowie mają swobodny dostęp do swoich telefonów oraz mogą korzystać z komputerów w związku z uczestnictwem w kursach prawa jazdy, poszukiwaniem ofert pracy czy nauką.

Dostęp do internetu jest więc w MOW kontrolowany i odbywa się pod nadzorem. Placówka korzysta z programu Opiekun Ucznia, który jest stale aktualizowany i ma na bieżąco uzupełniane indeksy stron blokowanych. Kontrola dotyczy zarówno portali o dopalaczach, różnorodnych czatów, jak i innych witryn z niepożądanymi treściami. Ograniczony jest również dostęp do poczty elektronicznej i bankowości.

Zasadniczym kierunkiem działania i zarazem problemem MOW jest przeciwdziałanie i zapobieganie wszelkim niepożądanym aktywnościom wychowanków, w tym również związanym z cyfrowym funkcjonowaniem. Składają się na nie wielorakie negatywne skłonności i nawyki, których nie sposób wszystkich wymienić, dlatego ważne jest, aby je bieżąco obserwować i zapobiegać im.

Pole do uzależnienia mogą stanowić nie tylko gry komputerowe, ale także strony modowe, zakupowe czy portale społecznościowe. Uczniowie mogą w niepożądany sposób komunikować się, dokonywać cyberprzestępstw i oszustw internetowych, hejtować i dopuszczać się aktów cyberprzemocy wobec innych. Zagrożenia, jakie niosą ze sobą współczesne media, rozwijają się tak dynamicznie, że narażanie młodzieży na nowe niebezpieczeństwa wydaje się nie mieć końca.

W odczuciu pracowników MOW najważniejszy jest jednak bezpośredni kontakt z wychowankiem, emocjonalny związek z nim, rozumienie młodego człowieka oraz odpowiednie reagowanie w sytuacjach trudnych. Warto zauważyć, że działania wychowawcze powinny być kierowane nie tylko do podopiecznych, ale również do ich rodziców i opiekunów – tak aby obejmowały całe środowisko wychowawcze, w którym przebywa wychowanek.

Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
tel. 22 345 37 00, fax 22 345 37 70
e-mail: sekretariat@ore.edu.pl

www.ore.edu.pl

